

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

УДК 821.161.2

DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-3/15>

Шкляєва Н. В.

Луцький національний технічний університет

Николюк Т. В.

Луцький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ГЕРОЇКО-ФАНТАСТИЧНИХ (ЧАРІВНИХ) КАЗОК ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ ТА ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ ВОЛИНИ

У статті визначено, що казки Західного Полісся та західної частини Волині відзначаються завершеністю. Вони побутують у багатьох варіантах. Героїчність – обов'язкова умова оповіді казок цього виду.

Деякі із сюжетів героїко-чарівних творів мають історичне коріння, але не всі. Усе зображене описується поза часом і простором, деколи як сучасне, що відбувається десь далеко.

Визначено, що головною ознакою фантастичних казок Західного Полісся та західної частини Волині є незвичайність описуваного, надприродність, таємничість, чудесність подій, динамічність їх розгортання. Основними мотивами є мотиви подорожі, дороги героя чи героїні, труднощів та випробувань, що випадають на нелегкому шляху, героїчних вчинків, подвигів.

Виявлено, що простір у чарівних казках Волині й Полісся змінний. Він поділяється на світ «своїх» і «чужих», постійно змінюються місця, краєвиди, персонажі можуть бути «тут» і «там» одночасно. Межею між реальним та паралельним світами у казках Волині й Полісся є ліс, річка, озеро, колодязь, міст, вогонь, дерево чи інша рослина, яма, болото, багно, копанка, перейшовши через які, персонаж опиняється в паралельній реальності.

Виявлено, що для казок цього типу характерна наявність чудо-помічника (людини, тварини чи предмета) та дарувальника.

З'ясовано, що в сюжетотворенні поліських та волинських чарівних казок виявилися уявлення про культ дерев, тварин, птахів.

У чарівних казках Західного Полісся та західної частини Волині досить часто функції героя, який вирушає в далеку, сповнену випробувань подорож, виконує героїня або ж дівчина-чарівниця. У казках, записаних у Західному Поліссі та західній частині Волині, такі героїні мешкають у болотах, річках, озерах, лісах.

Для творів цього регіону властивий мотив про чоловіка-вужа або хлопця-вужа, а також епізод із порушенням табу, наприклад, заборони виходити з дому, розповідати щось батькам, дітям.

Зазначено, що у волинських та поліських казках про вужів, гадюк, риб, жаб та рибок помітно прослідковуються також риси культу води, а в карпатському регіоні поширені елементи культу гір.

Ключові слова: сюжет, казка, культ, міф, мотив, чарівна казка.

Постановка проблеми. Казка має архаїчну оповідальну традицію, розгорнуту систему персонажів, давню історію розвитку та побутування. За довготривалий період цей жанр розвинувся неабияк за різними ознаками. Це окремих, специфічний масив, що поєднує в собі різнохарактерний щодо художніх, композиційних та жанрових особливостей матеріал. На це неодноразово вказувало багато дослідників різного часу [14, с. 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Російський учений В. Пропп, досліджуючи казкові види та підвиди, зауважував, що варто класифікувати їх як жанр [14, с. 148]. До казки можуть належати найрізноманітніші за поетикою та жанровими різновидами твори. Казка – поняття ширше, ніж просто фольклорний масив. О. Никифоров, говорячи про їхні особливості, зазначав: «Казка, як надто складний і багатий

вид поезії, живе не в одній єдиній формі, а в багатьох» [13, с. 8].

Прикладом класифікації казок за жанровими ознаками є «Покажчик казкових типів», складений фінським фольклористом Антті Аарне (1910 р). Він утвердився в міжнародній фольклористичній практиці. У 1929 р. російський фольклорист М.П. Андрєєв (1892–1942) доповнив його новими сюжетами та мотивами і видав окремою книгою [1]. Пізніше покажчик був доповнений американським фольклористом С. Томпсоном, який зафіксував та ввів до нього чимало нових мотивів з епічної творчості багатьох народів світу. Покажчик Аарне-Томпсона взяли за основу систематизації і польських народних казок, яку здійснив Ю. Кржижановський [18].

Під час укладання та видання східнослов'янських казок упорядниками теж використовується покажчик Аарне-Андрєєва. Схема розташування казкового матеріалу, використана в ньому, була схвалена й відомим білоруським ученим-фольклористом К. П. Кабашниковим, який підготував та видав ґрунтовний збірник білоруських народних казок про тварин [17].

Під час класифікації західнополіських творів також використаний покажчик Аарне-Андрєєва, та виділено із класифікатора найбільший масив чарівних казок.

Предметом дослідження статті є героїко-фантастичні казки населення Західного Полісся та західної частини Волині.

Постановка завдання. Мета і завдання – визначити специфіку героїко-фантастичних казок населення Західного Полісся та західної частини Волині й особливості реалізації давніх традицій, звичаїв, повір'їв у творах.

Виклад основного матеріалу. Чарівні казки дуже близькі до інших фольклорно-епічних жанрів: сказань, легенд, переказів, епічних пісень. Але, на відміну від названих жанрів фольклору, не пов'язані безпосередньо з міфологічними уявленнями чи історичними особами й подіями. Для казки характерна традиційність сюжету і структурних елементів (зачин, кінцівка), розподіл рис характеру героїв за принципом «добрий-злий». Творам цього жанру властива багатоепізодність, багатоплановість, драматичний розвиток подій, зосередження, щасливе закінчення. Казка відзначається «замкнутим часом» і завершеністю, перемогою добра над злом. У них органічно поєднуються міфологічні, фантастичні та героїчні мотиви. Найпоширеніші такі: змієборство, добування і використання чудодійних предме-

тів (цілюща вода, чудо-меч, шапка-невидимка, чоботи-самоходи) тощо. Герої фантастичних казок долають багато випробувань, ідучи нелегкою дорогою до своєї мети. Вони мають надприродні здібності, винахідливі й кмітливі.

Дослідники чарівних казок стверджують, що у фантастичних казках збереглися давні форми мислення, трактування дійсності, магичні герої. На походження чарівної казки з міфу вказував і В. Гнатюк: «Коли в 19 ст. учені звернули увагу на казки, зараз виникло питання, звідки вони взяли, і як пояснити велику подібність поодиноких казок у різних народів. Зразу уважали їх за винахід середньовічних трубадурів та арабів. Потім висловлювали погляд, що міфологія одної епохи переміняється в поезію дальшої епохи, а поезія – в казки ще дальшої. Тому казки належить уважати за наймолодшу форму міфів...» Спираючись на дослідження братів Грімм, М. Міллера та теорію Бенфея, В. Гнатюк вважав, що українські казки «належить уважати за останки тих давніх арійських міфів» [2, с. 22].

Намагаючись пояснити та дослідити основні мотиви фантастичних казок, дослідник зазначав: «У казці правда не є зовнішнього змісту; в ній правда внутрішня, ідеальна, як відблиск релігійної ідеї, що перейшла від первісного міфу. Через те в ній фантазія вільніша <...>. Отже, казка є ніщо інше, як старовинні міфи, що витворились і перейшли на землю ще за часів індоєвропейських. Міфічне зерно зосталось цілим як головний мотив, як сенс казки. Казка має космополітичне значення. Критерієм дослідження казки є порівняльна міфологія; метода дослідження міфології казок – порівняльна» [2, с. 34].

Серед чарівних виділяють окремо «героїчні казки». Героїчними називають їх у зв'язку з наявністю в центрі сюжету образу героя-богатиря, лицаря, навколо подвигів якого й розгортаються сюжетні лінії. Героїчність – обов'язкова умова оповіді творів цього виду, оскільки вони виникли та розвинулись у докняжу добу української історії.

Деякі із сюжетів героїко-чарівних казок мають історичне коріння. Такі герої, як Кирило Кожум'яка, мають прототипів. У творах цього типу трапляються описи чи згадки про історичне минуле (напади турків, татар). Таких казок на території Західного Полісся та західної частини Волині чимало.

Інші казки з теренів Волині й Полісся позбавлені конкретного історичного підґрунтя. Усе зображуване описується поза часом і простором, деколи як сучасне, що відбувається десь далеко

(«колись-колись», «давно те було»). Головною ознакою фантастичних казок Західного Полісся та західної частини Волині є незвичайність описаного, надприродність, таємничість, чудесність подій, динамічність їх розгортання. Основними мотивами є мотиви подорожі, дороги героя чи героїні, труднощів та випробувань, що випадають на нелегкому шляху, героїчних вчинків, подвигів.

Головним принципом сюжету казок цього типу є швидкість і динаміка. Сюжет розгортається навколо подорожі в часі персонажа. Час і простір змінюються. Категорії часу та простору функціонують за певними законами: час як такий відсутній. Перебіг подій переноситься з реального світу в потойбічний: «Жили були дід та баба. Вони не мали дітей. Одного разу, в неділю, сиділи вони на березі річки і побачили, що по воді пливе велике гарне яблуко. Воно прибилося до берега. Взяла баба яблуко і принесла до хати. Коли ж захотіла поділити ножом яблуко на дві частини, із нього вискочив маленький хлопчик. Дід з бабою дуже зраділи і назвали його Хлопчик-Яблучко. Ріс Хлопчик-Яблучко, як на дріжджах. Щодня з'їдав велику миску каші та скибку хліба. Дуже швидко хлопчик виріс і пішов підкоряти острів Чудовиськ, щоб забрати у Чудовиська усі його скарби і віддати бідним. Вирушив у далекий путь. Дорогою йому зустрілися Ворона, Кішка і Собака. Усі вони поставали вірними слугами Хлопчика-Яблучка. Довго йшли вони, аж поки не побачили велику браму і воїнів-охоронців. Ворон злетів у повітря і видзьобав охоронцям очі, Кішка перестрибнула через браму і відсунула засув, а Собака почав кусати воїнів за ноги. Зайшли вони до замку, загрузили скарбами повен візок. Слуги Хлопчика-Яблучка притягли віз у село і роздали усі скарби бідним. «А таки наш Хлопчик-Яблучко – найсміливіший від усіх», – раділи дід із бабою і плескали в долоні» [9].

Простір у чарівних казках Волині й Полісся змінний. Він поділяється на світ «своїх» і «чужих», постійно змінюються місця, краєвиди, персонажі можуть бути «тут» і «там» одночасно. Потойбічний світ перебуває під землею, у воді, на небі, біля старого високого дуба, невідомого озера, замуленого болота. У поліських та волинських казках до нього можна потрапити, випадково забрівши в гущавину лісу, побачивши у воді білу лілею, потрапивши в озерне чи річкове «вікно», пере-чепившись через гілля, враз опинитись в іншому вимірі.

«Інше» життя має свої, особливі закони та традиції. Нерідко вони перегукуються з давніми звичаями та обрядами волинян та поліщуків.

Межею між реальним та паралельним світами в казках Волині й Полісся є ліс, річка, озеро, колодязь, міст, вогонь, дерево чи інша рослина, яма, болото, багно, копанка, перейшовши через які, персонаж опиняється в паралельній реальності. Цей перехід можливий лише у певний час. У цьому героєві можуть допомагати інші персонажі – люди, тварини, птахи, плазуни, комахи, чарівні речі, предмети побуту.

Чуже середовище завжди налаштоване вороже до персонажа. Герой наражається на небезпеку та випробування, для подолання яких необхідні духовні та фізичні сили.

В. Давидюк, описуючи українські героїко-фантастичні казки, називає їх ініціальними. Дослідник зазначає: «На межі між своєю і чужою землею, позбавлений будь-яких засобів існування, він мусить якось виживати, тому цілиться в першого-ліпшого звіра, який йому трапляється: орла, вовка. Часом ловить рибу. Тобто виявляє себе як мисливець та рибалка. Кожна жива істота, на життя якої він посягнув, просить пощади, обіцяючи стати в пригоді в потрібний момент» [4, с. 105].

На Волині теж є достатньо ініціальних казок, як-от: «Жив-був лісник. У нього було три сини. Ослаб лісник і чує, що скоро помре. Покликав синів і говорить:

– Я все життя був лісником, я сходив увесь ліс. У лісі є місце, де я ніколи не був. І вмер старий.

Стали сини лісниками. По усьому лісі ходили, а в те погане місце не заходили. Та одного разу вирішили зайти. Найменший брат говорить: «Давайте візьмемо клубок ниток, щоб не заблудитися». Та й пішли вони. Розмотували клубок, щоб не заблукати. А звірі ходили і порвали нитку.

Ходили-ходили та й повернулись сини на те саме місце – до великого дуба. Змучились і вирішили заночувати під дубом. Два брати лягли, а старший залишився на варті.

Дійшло до дванадцятої години ночі, повіяв страшний вітер. Аж дуб гувся. Подивився старший брат – летить поверх лісу змії. І крикнув старший брат: «Хто ти? Стань, а то стріляти буду!» Змії злякався і просить: «Пропусти мене, я дам тобі таку річ! Скільки житимеш – користь буде». І кинув йому шапку-невидимку.

Встали зранку, а старший брат їм нічого не говорить. Так ходили вони другий день до вечора і все виходили до того дуба. І знову полягали спати. На варті залишився середній брат. О дванадцятій годині взялась буря, що ламалися дуби. Дивиться – летить змії:

– Стій! Стріляти буду!

– Не стріляй, я дам тобі таку річ, що скільки житимеш, то будеш мене споминати. Дам тобі сопілку. Подуєш – вийде армія.

Кинув змії сопілку і полетів. Рано встали хлопці, а брат нічого їй не каже. І почали вони ходити по лісі, а на вечір вийшли до того дуба. Та й лягли під ним спати, а за вартового став найменший брат. Опівночі знялася буря, гнуться дуби. Подивився брат – летить змії.

– Стій! Стріляти буду! – крикнув брат.

– Пустити мене, то дам гаманець, який ніколи не буде порожнім.

А менший брат говорить:

– Це не все. Як вийти з цього лісу?

– Бери сокиру і теши дуба з цього боку.

Як встанете рано, то йдіть у той бік, з якого буде затесано дуба.

Рано встали хлопці, а найменший брат говорить: «Ну, давайте будем виходити з цього лісу». Не довго вони йшли і вийшли з того лісу. Побачили знову поляну. Менший брат каже:

– Давайте сядемо на цій поляні і трохи спочинемо. Посідали вони і менший питає:

– Хлопці, що ви робили ночами як були на варті?

Старший говорить:

– Я маю шапку-невидимку.

Середній каже:

– У мене є така сопілка, що як подую в неї, то скільки хочеш армії вийде.

А менший витягнув гаманець з грішми. Випорожнив його, а він знову повний.

Вчув менший брат, що в царя є дочка, і та дочка день і ніч грає в карти. Взяв він гаманець і йде до неї. І взяв з собою шапку-невидимку. Та й пішов до дівчини в кімнату. Аж тоді побачила його дівчина, як зняв шапку:

– Як ти зайшов сюди? У мене є варта.

– А я маю шапку-невидимку.

– Як таке діло, то давай грати в карти.

Грали вони цілий день і ніч, а він кладе й кладе гроші.

Вона питає: «Звідки у тебе стільки грошей?»

– А мій гаманець такий, що я беру й беру із нього гроші.

Дівчина: «Будем обідати». Принесла вона різних вин, напоїла хлопця і він заснув. А вона забрала і сказала варті викинути його на дорогу.

Приходить додому і розказує братам що сталося.

– Я загубив шапку-невидимку, гаманець з грошима, але я візьму сопілку і оголошу війну цареві.

Узяв хлопець сопілку, подув у неї – набралось стільки війська, що й краю не видно. Цар хотів утікати, надів шапку-невидимку, але замість того, щоб стати невидимим, помітив, що на голові у нього вирости роги. От чому цар рогатий» [10].

Для казок цього типу характерна наявність чудо-помічника (людини, тварини чи предмета) та дарувальника (того, хто дарує героєві чарівний предмет). В. Давидюк говорить про це так: «У деяких сюжетах герой отримує і чарівний предмет, який стає йому в нагоді. Або три волосини із гриви коня, або перо жар-птиці, яке вказує героєві шлях до тридцятього царства, або ж чарівний клубок, який котиться з гори в долину, показуючи шлях на край світу» [4, с. 105]. Не є винятками і казки Західного Полісся та західної частини Волині. Тотемні вірування в сюжетотворенні поліських та волинських чарівних казок виявилися в їх зв'язку з культами дерев, тварин, птахів. Вони є основними в конструюванні казкового сюжету і простежуються на рівні мотивів, образів. Дерева та рослини в казках Волині та Полісся антропоморфічні: вони можуть говорити, думати, керувати людськими долями, знищувати й рятувати. Дерева у сюжетах здавна наділялись чарівними властивостями: родили цілющі плоди; від ягід з вишні виростили роги; виготовлені з особливого дерева сокира, сопілка, колиска чи інший предмет ставали чарівними; зруб дерева перетворювався в Івасика-Телесика. Як бачимо, у казці, записаній у с. Рудка, біля чарівного дуба відбуваються всі інші події, виникають чарівні предмети-помічники, розгортається подальший сюжет. Чарівний дуб ніби й не бере безпосередньої участі у житті персонажів, але наділений найвищим рівнем свідомості, керує їхніми думками, діями, контролює волю персонажів, стає володарем їхніх доль, з-під його влади складно звільнитись.

У сюжетах західнополіських та західноволинських фантастичних казок багато персонажів для зв'язку подій – скаржники, наклепники, зрадники. Л. Дунаєвська подає трикатегорійну систему казкових персонажів, поділяючи їх на злотворців, добротворців, знедолених [5, с. 107].

У чарівних казках Західного Полісся та західної частини Волині досить часто функції героя, який вирушає в далеку, сповнену випробувань подорож, виконує героїня, або ж дівчина-чарівниця. Крім того, поширені сюжети про дівчину-тварину чи пташку: «І опинелись ме на днове озиря і стале ребаме. Тільки раз на теждень, у ниділю, стаєм ме знов людьме. Худобу віганяємо пастеся, по господарству пораїмося. А в пониділок знову ребами

стаємо. А був той старей водяником і жев колесь у тий річце, шо ме замусоріле і знещіле. Отакей нашій гріх. Пусте ж мою дитену, рібалко, бо я тобі все сказала! Піріхрістевся рібак, кенув ребку в озиро, забрав свій сачок і лодку та й подався додому. І того ж року помер» [11].

У загальносвітовій фольклорній традиції такі героїні часто посаджені в темницю чи високу башту, палац на скелі чи острів посеред моря, що є ознакою царської спадкоємиці, яка утримувалась в ув'язненні з метою опіки та охорони [16, с. 756]. У казках, записаних у Західному Поліссі та західній частині Волині, такі героїні мешкають у болотах, річках, озерах, лісах (Царівна-Рибка).

Чарівні казки Волині та Полісся багаті образами незвичайних тварин, птахів, риб, комах. Вони також є захисниками та помічниками персонажів-людей, яким відомі таємниці всесвіту. Такі герої розуміють мову звірів та птахів, уміють поводитися з лісовими, морськими чи повітряними істотами.

Окремим типом чарівних казок є ті, в яких збереглися уявлення про «родинні» зв'язки людини з ведмедем, що було характерним для давніх тотемістичних уявлень. Існує ряд творів, де йдеться про викрадення ведмедем жінки та співжиття з нею, про народження в жінки (від ведмеда) сина, котрий володіє великою (мовби успадкованою від батька-ведмеда) силою. Схожий сюжет наявний і в західнополіській казковій традиції. Але тут головним персонажем виступає не ведмідь, а вуж (Батько-Вуж).

Мотив про чоловіка-вужа або хлопця-вужа неодиноким у фольклорі Західного Полісся та західної частини Волині. Як правило, вуж викрадає молоду дівчину і залишає її собі за дружину. Це давній сюжет, в якому зафіксовано обряд одруження дівчини з представником природи, духом води.

Досить цікавою й своєрідною є інтерпретація казки «Вужева наречена». На Волині й Поліссі ця

казка називається «Батько-Вуж». Досліджуючи її загальноукраїнську фольклорну версію, В. Давидюк пише про те, що текст казки «містить у собі нитку логічних невідповідностей, які викликають часом подив і нашоувхують на думку про нееквівалентність вимірів на тому й на цьому світі».

Дівчина з казки наділена надзвичайною силою, адже вона вільно і без перешкод спілкується з навколишньою природою: розмовляє з мешканцями лісу, повітря, підземного царства, води.

Непростими є дівчата-персонажі, які живуть у лісі в будинках вужів, зміїв, вовків. В. Балушок висловлює припущення, що «дівчата, які жили в будинках «вовчих» союзів, уважалися жрицями жіночої богині ... що в багатьох народів була особлива «діва-войовниця» [3, с. 84].

У казках цього типу наявний ще один мотив – порушення табу, заборони виходити з дому, розповідати щось батькам, дітям. Порушення табу в казках західнополіського регіону завжди призводить до негативних наслідків. Якщо головна героїня нехтує забороною виходити за межі хати, лісу, озера, підземного світу, то це призводить до нещастя. У головного героя виникають проблеми, коли він порушує прохання не спати, не дивитись, не повертатися назад, не торкатись чи не брати якогось предмета.

У волинських та поліських казках про вужів, гадюк, риб, жаб та рибок помітно простежуються риси культу води: озера, річки, озерця, болота, багна чи болітця. Цьому сприяло природне середовище регіонів. Адже лише водойми можуть бути домівками для чудо-істот. У чарівних казках карпатського регіону поширені елементи культу гір. У казкових сюжетах карпатського краю згадуються мідні, срібні, золоті, скляні чи кришталеві гори, що розмежовують паралельні світи.

Висновки. Отже, в чарівних казках Волині й Полісся збереглися зразки колишніх звичаїв, обрядів, уявлень і традицій наших предків, поліщуків та волинян.

Список літератури:

1. Андреев Н. П. Указатель сказочных сюжетов по системе Аарне. Ленинград, 1929. 118 с.
2. Гнатюк В. Народні байки. Львів, 1918. 120 с.
3. Балушок В. Українська родина. Київ, 2000. 250 с.
4. Давидюк В. Вибрані лекції з українського фольклору. Луцьк, 2009. 448 с.
5. Дунаєвська Л. Українська народна проза (легенда, казка): еволюція епічних традицій. Київ : Наукова думка, 1997. 360 с.
6. Записано від Балюк Надії у селі Сереховичі Старовижівського району.
7. Записано від Велесюка Петра у селі Боремель Демидівського району Рівненської області.
8. Записано від Іванової Любові у м. Сарни Сарненського району Рівненської області.
9. Записано від Пус Вікторії у м. Устилуг Володимир-Волинського району.
10. Записано від Стрижук Катерини у селі Рудка Волинської області.

11. Записно від Швайко А. П. у селі Лобна Любешівського району Волинської області.
12. Энциклопедический словарь / Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. СПб., 1900. 59 полутом. С. 164.
13. Никифоров А. И. Сказка, ее бытование и носители. *Литературная энциклопедия* / ред. коллегия : П. И. Лебедев-Полянский, И. М. Нусинов. Москва : Худож. лит., 1937. 783 с.
14. Померанцева Э. В. Судьбы русской сказки. Москва. 220 с.
15. Пропп В. Я. Принципы классификации фольклорных жанров. *Советская этнография*. 1964. № 4. 148 с.
16. Токарев С. А. Послесловие. *Фрэзер Д. Д. Золотая ветвь*. Москва, 2003. Т. 1. 290 с.
17. Казкі пра жывёл і чарадзейныя казкі / Складальнік К. П. Кабашнікаў. Мінск, 1971.
18. Julian Krzyżanowski. Polska bajka ludowa w układzie systematycznym. t. I, Wrocław. Warszawa–Kraków, 1962. Т. II, 1963.

Shkliaieva N. V., Nykoliuk T. V. PECULIARITIES OF THE HEROIC AND FANTASTIC (MAGICAL) TALES OF WESTERN POLISSYA AND WESTERN PART OF VOLYN

In the article it is determined that the tales of Western Polissya and the western part of Volyn are distinguished by completeness. They come in many variants. Heroism is a main condition for this kind of telling fairy tales.

Some of the heroic fairy tale stories have historical roots, but not all. Everything depicted is described beyond time and space, sometimes as recent, happening somewhere far away.

The main feature of the fantastic tales of Western Polissya and the western part of Volyn is the uncommonness of what is described, the supernatural, the mystery, the wonder of events, and the dynamism of their deployment. The main motives are the motives of travel, the path of the hero or heroine, the difficulties and trials that fall on the difficult path, heroic actions, achievements. It is found that the space in the fairy tales of Volyn and Polissya is changeable. It is divided into the world of “native” and “foreign”, constantly changing places, landscapes, characters can be “here” and “there” at the same time. The boundary between the real and parallel worlds in the fairy tales of Volyn and Polissya is a forest, river, lake, well, bridge, fire, tree or other plant, pit, swamp, mud, ditch, passing through which the character finds himself in a parallel reality.

It is found that fairy tales of this type are characterized by the presence of a miracle helper (human, animal or object) and a giver.

It is found out that in the plot of Polissya and Volyn magical fairy tales there are ideas about the cult of trees, animals and birds.

In the fairy tales of Western Polissya and the western part of Volyn, the heroine or a girl-wizard often travels with a lot of trials. In fairy tales recorded in Western Polissya and the western part of Volyn, such heroines live in swamps, rivers, lakes and forests.

The tales of this region are characterized by a motive of a snake man or a snake boy, as well as an episode with a violation of taboos, such as a prohibition on leaving home, telling to parents, children.

In the Volyn and Polissya's tales about snakes, vipers, fish, frogs and fishes, the features of the water cult is noticeable, as far as in the magical tales of the Carpathian region the elements of the mountain cult are widespread.

Key words: plot, fairy tale, cult, myth, motive, magic fairy tale.